

відповідальність як за власне благополуччя, так і за суспільне. Суспільство висуває потребу у компетентній особистості, яка на основі самостійного критичного мислення і відповідальності буде готовою і здатною не лише визначати екологічні проблеми, знаходити раціональні шляхи вирішення їх, а й попереджати їх виникнення. Питання вдосконалення системи освіти шляхом впровадження компетентнісного підходу активно обговорюються у педагогічній науці. Розв'язання окресленої проблеми започатковане у працях А. Андреева, І. Зимньої, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равена, А.В. Хуторського та інших вітчизняних і зарубіжних науковців [1]. Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки ґрунтується на особистості та може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання певного комплексу дій. Визначальними категоріями компетентнісного підходу є «компетенція» і «компетентність». Аналіз сучасних публікацій засвідчує, що єдиного, загальноприйнятого визначення сутності цих понять немає, тому зустрічаються різні їх тлумачення. Але всі вони єдині у думці, кожна з компетентностей формується через навчання в певній освітній галузі, набуваючи в цьому процесі характеру засвоєння освітніх дій, які пов'язані з освітніми завданнями та змістом цієї галузі. Екологічний компонент освітньої галузі «Природознавство», і пов'язаний, насамперед, із перетворенням уявлень про природу із зовнішнього знання на внутрішнє, особистісно значиме. Дослідники зазначають, що екологічну компетентність можна визначити як інтегрований результат навчальної діяльності здобувачів освіти, який формується передусім завдяки опануванню змісту предметів екологічного спрямування. Ознайомлення з літературою, присвяченою даній проблемі дало можливість встановити, що єдиного підходу до визначення поняття «екологічної компетентності» немає. Педагоги розглядають екологічну компетентність як систему знань, умінь і навичок у сфері екологічної діяльності, що відповідають внутрішній позиції та забезпечують кваліфіковане розв'язання екологічно небезпечних ситуацій, спостереження та контроль за дотриманням екологічних вимог у різних сферах життєдіяльності згідно з екологічним законодавством України [4].

Висновки. Приймаючи до уваги вище наведене, можна стверджувати, що:

- реалізація компетентнісного підходу в освіті – інноваційний напрям, який дає змогу по-новому усвідомити і зрозуміти значущість навчальних дисциплін; компетентнісний підхід передбачає високу готовність фахівців до успішної діяльності в різних сферах;
- безперечною перевагою компетентнісного над іншими традиційними та інноваційними підходами є його результативно-цільова спрямованість освіти;
- кінцевим результатом навчання є сформованість компетентностей людини, перенесення акцентів з рівня знань суб'єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем;
- компетентнісний підхід дає можливість для опанування змісту предметів екологічного спрямування; компетентнісний підхід дає можливість для формування екологічної компетентності як результату перетворення уявлень про природу із зовнішнього знання на внутрішнє, особистісно значиме.

Перспективою подальших досліджень з даної проблеми буде розробка методики формування екологічної компетентності фахівців з публічного управління у процесі навчання у магістратурі.

Список використаних джерел

1. Василенко Н.В. Компетентнісний підхід в освіті: реалізація теорії та практики: науково-методичний посібник. – / Н.В.Василенко // Вінниця: КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», 2016. – 193с.
2. Закон України «Про держслужбу». – Ел. доступ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
3. Закон України «Про освіту». – Ел. доступ: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231>.
4. Колонькова О.О. Формування екологічної компетентності старшокласників засобами дистанційної освіти. //Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – Збірник наукових праць. – Вип. 10. т.1. – Кам'янець-Подільський – 2007. – С.379–387.
5. Концепція екологічної освіти України // Екологія і ресурси: зб. наук. праць. – 2002. – № 4. – С. 5–25
6. Мудрак О.В. Екологічна політика як пріоритетна складова стратегії збалансованого розвитку Вінницької області: Навчально-методичний посібник / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. – Вінниця, 2017. – 69 с.

УДК 336.22

Катажина Василевська-Островська,

доктор гуманістичних наук в галузі педагогіки,

Університет Миколая Коперника в Торуні (Польща),

Галина Тарасенко, доктор педагогічних наук, професор кафедри екології, природничих та математичних наук,

КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» (Україна)

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті йдеться про можливості формування екологічної свідомості молоді в контексті реалізації завдань цивілізаційного розвитку. Зокрема, сформульовано принципи формування соціального досвіду людини з метою самоорганізації екологічної свідомості та поведінки. Розкрито особливості реалізації еколого-освітніх завдань в Україні та Польщі.

Ключові слова: екологічна свідомість, молодь, соціалізація, принципи, аксіологічний та культурологічний підходи.

Екологічну свідомість традиційно тлумачать як здатність розуміння нерозривного зв'язку людського співтовариства з природою, як відчуття залежності благополуччя людей від цілісності й гармонії природного середовища на тлі бережливого ставлення до нього. В усі часи членам співтовариства суворо заборонялась руйнівна поведінка щодо природи і кваліфікувалась як злочин проти общини. В цьому аспекті екологічна свідомість як продукт екологічної освіти завжди наближена до високого рівня соціальної відповідальності особистості.

Екологічна освіта трактується польськими дослідниками як «процес освітньо-виховного впливу на людину з метою формування її свідомості, індивідуальності» [11, 9]. В науковій літературі екологічну освіту вважають «предметом навчання і виховання, діяльністю, яка готує до розв'язання практичних проблем навколишнього середовища» [5, 88]. З цим виміром освіти дослідники пов'язують екологічну свідомість, яка проявляється в почуттях, цінностях і мисленні про природу, і, що важливо, є формоутворювальною в процесі соціалізації особистості [8, 65-66]. В Польщі екологічна освіта є одним із знарядь екологічної політики держави. Процес екологічної освіти реалізовується в сфері формальної (у школах в межах вивчення різних предметів) і неформальної (в межах позашкільного виховання чи через позаурядові організації) освіти [6, 3]. Зокрема, в процесі неформальної освіти польські педагоги організують конференції, конкурси, виставки, різні екологічні акції (наприклад, Дні Землі), медійні кампанії, а також підготовлюють публікації, телепередачі, організують інтернетівські портали тощо [6, 5-9].

Юридичне регулювання змісту і форм екологічної освіти відбувається в межах функціонування багатьох документів, найважливішим з яких є Конституція Польської Республіки від 2 квітня 1997 р. Зокрема, в ній зазначено, що «Польська Республіка стереже незалежність і непорушність своєї території, забезпечує свободи, права людини і безпеку громадян, оберігає національний спадок, а також гарантує охорону середовища, керуючись принципом сталого розвитку» (Стаття 5). У той же час у Статті 74. Конституції Польської Республіки підкреслено, що: «1. Органи державної влади ведуть політику, що забезпечує екологічну безпеку сучасникам і майбутнім поколінням. 2. Охорона середовища є обов'язком органів державної влади. 3. Кожен має право на інформацію про стан і охорону середовища. 4. Органи державної влади підтримують дії громадян на користь охорони і поліпшення стану середовища» [7].

Велике значення має також Національна Стратегія Екологічної Освіти [10], у якій зазначено, що «екологічна освіта, формуючи цілісну картину світу у взаємозв'язках між людиною, суспільством і природою, мусть швидко і комплексно включитись у сфери навчання, вдосконалення і верифікації кадрів, яке керує середовищем. Констатуючи залежність людини від природи, екологічна освіта навчає відповідальності за зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі. Звідси слід її трактувати не тільки як невід'ємний елемент цілісного освітнього процесу, але й іманентним складником інформаційної політики, господарської стратегії, а також охорони здоров'я населення» [10, 7-8]. Головними ж цілями цієї Стратегії є: сприяння комплексній екологічній освіті; надання їй інтердисциплінарного характеру; підготовка програм екологічної освіти; поширення ефективних практик екологічної освіти тощо [10, 10-11]. Особливістю польської екологічної освіти є також те, що вона націлена на всіх громадян незалежно від віку, статі чи освіти, а освітні програми адресовані насамперед молодим поколінням, які перебувають в активному процесі соціалізації [6, 4].

Знаменно, що мотиваційні та поведінкові аспекти еколого-правової діяльності особистості активно досліджують як українські (В.Борейко, В.Вербицький, М.Кисельов, Н.Лисенко, Л.Лук'янова, Г.Пустовіт, Н.Пустовіт, О.Плахотник, С.Совгіра, Г.Тарасенко, Ю.Швалб та ін.), так і польські (K.Domin, D.Gayówna, A.Czudek, A. Hłobił, M.Korczewski, R.Kościelniak, J.Pawlikowski, W. Sobczyk, M.Sokołowski, J.Fabisiak, і in.) дослідники.

Дослідники одноставно наголошують на тому, що процес екологічного розвитку особистості невід'ємно пов'язаний з процесом соціалізації. Соціалізація у даному контексті є процесом інтеграції індивіда в соціальну систему, входження в соціальне середовище через оволодіння нормами соціальної поведінки. Утім якщо глибше розглядати процес екологізації свідомості, то суперечності між природним началом в людині і її соціалізацією немає. Соціальне виховання як галузь педагогічного знання виконує ряд функцій: теоретико-пізнавальну, прикладну і гуманістичну. Теоретико-пізнавальна функція виражається в тому, що соціальне виховання накопичує екологічні знання, синтезує їх, прагне скласти якнайповнішу картину природних процесів і суспільних явищ [1]. Прикладна функція пов'язана з пошуком шляхів ефективного вдосконалення екологічної свідомості в організаційно-педагогічному і психолого-педагогічному аспектах. Гуманістична функція реалізується в розробці мети і способів удосконалення процесів екологічного розвитку особистості та її еколого-правової самореалізації.

Проблеми соціалізації особистості та організації соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю все активніше досліджуються в працях українських (І.Бех, О.Беспалько, Т.Веретенко, І.Зверева, М.Свтух, А.Капська, Л.Коваль, О.Кононко, Г.Лактіонова, Л.Мищик, В.Сорочинська, С.Харченко, С.Хлебик та ін.) та польських (F. Adamski, A. Błasiak, K.Denek, W.Dykcik, S.Kawula, J.Kopka, H.Muszyński, L.Ostasz, K. Wasilewska-Ostrowska, I. Wojnar і in.) педагогів та психологів. Утім аспект розвитку екологічної свідомості молоді в контексті соціального виховання досліджений допоки недостатньо. Потребує поглибленого вивчення, зокрема, теоретико-методологічна основа цього процесу в контексті оновлення суспільного запиту.

Розуміння екологічного виховання як складової соціалізації людини, як суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя і вихованця дозволяє дослідникам [2; 4] виокремити ряд принципів успішної соціалізації, які можна тлумачити як принципи формування соціального досвіду людини з метою самоорганізації екологічної свідомості та поведінки:

Принцип гуманістичної спрямованості виховання передбачає послідовне ставлення до вихованця як до відповідального і самостійного суб'єкта власного екологічного розвитку, визначає стратегію його взаємодії з природою та соціумом на основі суб'єкт-суб'єктних відносин. Реалізація цього принципу уможливорює істотний вплив на становлення людини, на всі аспекти її соціалізації. Саме виховання визначає те, що дитина успішно освоює позитивні (а не антисоціальні) норми і цінності ставлення людини до природи, створює умови для ефективної реалізації себе як суб'єкта культури; допомагає досягти балансу між адаптованістю в суспільстві і відособленням у ньому, тобто тією чи іншою мірою мінімізувати перетворення вихованця на жертву технократичного впливу. Практична реалізація принципу ефективно впливає на розвиток у дітей рефлексії і саморегуляції, на формування їх ставлення до природи і до себе як її частини; на розвиток відчуття власної гідності, відповідальності; на формування гуманістичного світогляду.

Принцип природовідповідності виховання в сучасному трактуванні прогнозує те, що виховання повинне ґрунтуватися на науковому розумінні взаємозв'язку природних і соціальних процесів, узгоджуватися із загальними законами розвитку природи і людини, враховувати закони коеволюції, виховувати дітей згідно статі й віку, а також формувати у них відповідальність за стан і подальшу еволюцію ноосфери. У дітей необхідно культивувати певні етичні установки по відношенню до природи, до планети і біосфери в цілому, а також природоохоронне, ресурсозбережувальне мислення і поведінку.

Принцип культуровідповідності виховання спрямовує виховання на чітко визначене аксіологічне підґрунтя культурних форм самоствердження людини в природі і соціумі. Згідно цього принципу, соціальне виховання відбувається не локально й відособлено, а ґрунтується на загальнолюдських цінностях культури і будується відповідно до загальнолюдських цінностей, норм національних культур і особливостей, властивих населенню тих або інших регіонів. Виховання повинне залучати дитину до різних пластів культури етносу, суспільства, світу в цілому, допомагати їй пристосовуватися до тих змін, які постійно відбуваються в ній самій і в оточуючому її світі, знаходити способи мінімізації негативних наслідків будь-яких інновацій. Проте реалізація цього принципу істотно ускладнюється у зв'язку з тим, що загальнолюдські цінності культури і цінності конкретних соціумів не тільки не ідентичні, але й можуть досить істотно розрізнятися. Знаходження балансу цінностей різних культур і субкультур – одна з умов ефективності соціального виховання.

Принцип незавершуваності виховання пов'язаний з мобільним характером соціалізації, який обумовлює незавершеність розвитку особистості на кожному віковому етапі. Це пояснюється тим, що кожний віковий етап розвитку людини є самостійною індивідуальною і соціальною цінностями (а не тільки і не стільки етапами підготовки до подальшого життя). В кожній дитині завжди є щось незавершене і те, що в принципі не може бути завершено, бо, знаходячись в діалогічних відносинах зі світом та із самим собою, вона завжди зберігає потенційну можливість зміни і самозміни. Виховання відповідно необхідно будувати так, щоб на кожному віковому етапі кожна дитина мала нагоду знову й знову пізнавати себе та природу в собі, реалізувати власні можливості, знаходити своє місце в природі і соціумі.

Принцип варіативності соціального виховання в сучасному суспільстві визначається різноманіттям і мобільністю як потреб та інтересів особистості, так і потреб суспільства. Умови для розвитку і духовно-ціннісної орієнтації людини планомірно створюються на регіональному, муніципальному і локальному рівнях: ґрунтуючись на загальнолюдських цінностях; враховуючи етнічні особливості і екологічні умови; створюючи нові можливості для реалізації особистісного, вікового, диференційованого та індивідуального підходів до вихованця. Необхідне створення багатоманітних видів і типів виховного середовища, що дозволяє здійснити еколого-виховний вплив на ціннісну свідомість.

Принцип колективності соціального виховання підлягає сучасному трактуванню, згідно якого соціальне виховання, здійснюючись у колективах (групах) різного типу, дає дитині досвід життя в суспільстві, створює умови для позитивно спрямованих актів самопізнання, самовизначення, самореалізації і самоутвердження, а в цілому обумовлює успішне надбання досвіду адаптації особистості в природі і суспільстві. Групові форми сприймання, співпереживання, активної допомоги природі стають незамінною школою альтруїзму і сприяють успішному формуванню екологічної свідомості молодих поколінь [14].

Принцип концентрації соціального виховання на розвиткові особистості передбачає, що стратегія і тактика соціального виховання повинна бути спрямована на допомогу дитині в становленні, збагаченні і вдосконаленні її природного (людського) ества, в створенні умов для оптимального екологічного саморозвитку особистості, враховуючи її пріоритет у порівнянні з групою.

Принцип діалогічності соціального виховання можна вважати найважливішим для сучасної екологічної педагогіки, оскільки він послідовно нівелює біхевіористські тенденції розвитку педагогічних процесів. Цей принцип ґрунтується на тому, що духовно-ціннісна орієнтація молоді і великою мірою її розвиток здійснюються в процесі взаємодії вихованців з природою, змістом якої є набуття цінностей (інтелектуальних, емоційних, моральних, естетичних, соціальних та ін.), а також продукування цінностей у побуті і природокористуванні. Цей процес стає максимально ефективним, якщо вихователі прагнуть надати діалогічного характеру взаємодії вихованців з природою і соціумом. Діалогічність соціального виховання не закликає до аб-

солотної рівності між вихователем і вихованцями, що обумовлене відмінностями у віці, життєвому досвіді, соціальних ролях, але вимагає щирості, демократичності, толерантності і взаємної поваги.

Практичне функціонування заявлених принципів употужнюється сучасними методологічними підходами до їх трактування і реалізації. Найпоширенішими з них є аксіологічний та культурологічний підходи [13]. Це обумовлено тим, що культурологія є наукою, що формується на стику соціального і гуманітарного знання про людину і суспільство, вивчає культуру як цілісне явище, як специфічну функцію людського буття, досліджує зміст, структуру і технологію функціонування соціокультурного досвіду людства. На відміну від більшості соціальних і гуманітарних наук, що вивчають певні сфери людської життєдіяльності (наприклад, педагогіка, психологія), культурологію варто віднести до наук, що досліджують усі види і форми людської практики, але в певних аспектах і на різних рівнях пізнання (як інтеграційне знання про цілісний феномен культури і як сукупність приватних наукових дисциплін, що вивчають напрями культури з різних галузей людської діяльності (політичної, релігійної, художньої та ін.) [9]. У той же час розрізняють соціальний (дослідження проблем соціокультурної діяльності людей), гуманітарний (вивчення проблем власне культури), фундаментальний (дослідження теорії, розробка культурологічних методів дослідження), прикладний (застосування теоретичних знань у соціальній практиці, прогнозування і регулювання культурних процесів та ін.) аспекти культурології.

Аксіологічний та культурологічний підходи у соціальній педагогіці дозволяють виділити такі структурні елементи її знання, які ґрунтуються на соціокультурних цінностях. Аналіз досліджень у галузі культурології та філософії освіти дозволив виокремити серед таких цінностей наступні [3]:

- цінності культури фахівця як вільної особистості, що самовизначається і знаходиться в безперервному діалозі із самим собою, іншими особами і творами культури, що утілюють в собі всю попередню і сучасну культуру;

- цінності процесів загальнокультурного і еколого-культурного виховання, освіти, самоосвіти і самовиховання особи на різних етапах і в різних умовах життєдіяльності, задовільнення культурних потреб людини. Саме цей рівень цінностей обумовлює потребу виходу педагогіки за межі лише виховання дітей та молоді і розповсюдження педагогічного знання на дорослих (літніх) людей, на педагогічну діяльність різних соціальних інститутів тощо [12];

- цінності культури спілкування з природою, екологічної поведінки, взаємин людей у соціумі, а також цінності культури побуту і дозвілля; цінності соціального середовища (у тому числі наукової й професійно-діяльнісної);

- цінності політичної, правової, економічної, екологічної, фізичної, етичної, художньої, естетичної, психологічної і педагогічної культури особистості.

Природно, що тут перераховані не всі цінності в повному об'ємі їх існування, а виокремлені лише стратегічно найважливіші. Проте їх врахування і вивчення в сучасних філософських та науково-педагогічних дослідженнях як в Україні, так і в Польщі доволі активізувалось (І.Бужина, Л.Вітковський, Б.Жураковський, Л.Кондрацька, Й.Копка, Г.Локарева, Н.Миропольська, А.Солодка, Т.Шанскова, Г.Шевченко, М.Шиманський та ін.).

Таким чином, ціннісні підвалини екологічної освіти набувають необхідної ґрунтовності і все активніше корелюють її результат. Поза ціннісними вимірами сьогодні не повинні пропонуватись жодні природничі знання. Логічно припустити, що польські та українські дослідники свідомо акцентують важливість застосування аксіологічного та культурологічного підходів до реалізації екологічної освіти на тлі домінуючих соціокультурних цінностей. Аксіологічний зондаж усе сміливіше входить до дослідницької палітри педагогіки і надає дослідженням необхідної глибини і ґрунтовності. Вивчення актуальних проблем у взаємозв'язку екологічного та соціального виховання набирає потрібної сили і розповсюдження в освітньому просторі України та Польщі.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2-х кн. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Липский И.А. Социальная педагогика. Методологический анализ: монография. – М.: ТЦ Сфера, 2004. – 320 с.
3. Прохоренко Т. Г. Соціалізація молоді в інформаційному суспільстві: особливості та ризики . – Режим доступу: <http://fil.nlu.edu.ua/article/viewFile/70979/66241>
4. Соціальна педагогіка: навчальний посібник / За ред. А.Й.Капської – К., 2000. – 264 с.
5. Nłubił A., Teoria i praktyka edukacji ekologicznej na rzecz zrównoważonego rozwoju, „Problemy Ekorozwoju” 2010, vol. 5, no 2.
6. Informacja Ministra Środowiska na temat programów i sposobów finansowania edukacji ekologicznej. Materiał informacyjny w związku z posiedzeniem Senackiej Komisji Środowiska. Opracowany został przez Departament Edukacji i Komunikacji, Warszawa 2017, https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k9/komisje/2017/ks/materialy/83pos_ms.pdf.
7. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).

8. Kopczewski M., Fabisiak J., Kościelniak R. Edukacja ekologiczna jako ważny komponent edukacji obronnej społeczeństwa, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2009, XLX nr 4 (179).
9. Pedagogika kultury – wychowanie do wyboru wartości, red. Bogusław Żurkowski, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2003.
10. Przez edukację do zrównoważonego rozwoju, Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2001, <http://cee.elk.pl/sites/default/files/nsee.pdf>.
11. Sobczyk W. Edukacja ekologiczna i prozdrowotna, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2003.
12. Szymański M.J. Młodzież wobec wartości. Próba diagnozy, IBE, Warszawa 1998.
13. Tarasenko H. Nowe podejścia w edukacji dzieci i młodzieży w kontekście kulturologicznego paradygmatu edukacyjnego. W: Szkoła w perspektywie XXI wieku. Teraźniejszość-przyszłość. Cz.1, red. Zdzisława Ratajka, Kielce, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego 2009.
14. Wojnar I. Humanistyczne intencje edukacji, Wyd. Akademickie „Żak”, Warszawa 2000.

УДК 378.14

Н.В. Внукова, д.т.н, проф., завідувач кафедри екології,
Г.М. Желновач, к.т.н., доц., доцент кафедри екології,
Харківський національний автомобільно-дорозний університет

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВНЗ ТЕХНІЧНОГО НАПРЯМУ

У статті розглядаються передумови розвитку дуальної освіти в Україні. Окреслено недоліки сучасної освіти технічного спрямування у контексті роботи закладів вищої освіти. Розглянуто досвід реалізації дуальної освіти на конкретних прикладах.

Ключові слова: дуальні освіта, заклад вищої освіти, технічна освіта.

Національна система освіти має багаторічний досвід поєднання роботи з навчанням як у форматі здобуття освіти за вечірньою або заочною формою навчання, так і у форматі практичної підготовки здобувачів вищої освіти денної форми навчання та здобувачів професійно-технічної освіти на реальних робочих місцях. Найбільшого поширення цей підхід набув у період розквіту радянської планово-адміністративної індустріальної економіки, коли актуальні потреби кадрового забезпечення виробництва потребували підпорядкування освітнього процесу його цілям та задачам. Економічним підґрунтям такого дуалізму були одержавлення економіки, брак робочої сили та кваліфікованих фахівців в умовах екстенсивного розвитку промислового та аграрних секторів, регульована державою низька вартість робочої сили і закриті кордони, безоплатна вища освіта з обмеженим доступом до неї. При цьому предметом суспільного дискурсу була зростаюча кількість претензій керівників підприємств, установ та організацій до недостатнього рівня готовності до праці молодих спеціалістів навіть в умовах розподілу випускників та підготовки багатьох з них до конкретного робочого місця.

У період ринкової трансформації економіки та поширення можливостей щодо здобуття вищої освіти відбулось знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти, поширились імітація та фальсифікація практики, чимало організацій взагалі відмовились працювати зі студентами, посилюючись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини. Внаслідок корпоратизації та приватизації держава втратила більшість важелів адміністративного впливу на підприємства, які дозволяли розглядати практичну підготовку студентів в позаекономічній площині, а податкові та інші ринкові преференції не набули сталості і після впровадження швидко скасовуються з міркувань бюджетної консолідації та запобігання корупції. Позитивні приклади останнього десятиліття нерозривно пов'язані з розвитком великих корпорацій, браком підготовлених вітчизняних фахівців з сучасним мисленням для досягнення їх бізнес-цілей та початком реального усвідомлення соціальної відповідальності бізнесу. Значна частина цих прикладів стосується сировинних галузей, енергетики, сільського господарства, є помітною на рівні професійно-технічної (професійної) освіти на тлі поодиноких проєктів у сфері вищої освіти.

Впродовж тривалого часу важливими демпферами, які обмежують гостроту проблеми, є: робота випускників закладів освіти не за фахом та здобуття надмірної для певного робочого місця формальної кваліфікації.

Проблемою, яка потребує розв'язання, є недостатній рівень готовності багатьох випускників закладів вищої та професійно-технічної (професійної) і фахової передвищої освіти до самостійної професійної діяльності на відповідних здобутій освіті первинних посадах.

Особливої актуальності ця проблема набуває для закладів вищої освіти технічного спрямування, оскільки саме вони у максимальній мірі потребують наближення до сучасних технічних рішень. Згідно аналізу, проведеного Міністерством освіти і науки України, зношеність обладнання закладів вищої освіти становить 60–80 %, що представляється як критичний рівень. Вище зазначена проблема разом з невмотивованістю системи формальної освіти на розвиток у здобувачів освіти затребуваних роботодавцями навичок, обмеженням можливостей здобуття освіти за межами закладів освіти, браком надійної інформації